অধ্যায় ১৪ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ বিভক্তি

অধ্যায় গাঁথনি

১৪.১ উদ্দেশ্য
১৪.২ পৰিচয়
১৪.৩ অসমীয়া ভাষাৰ বিভক্তি
১৪.৩.১ বিভক্তি আৰু প্ৰত্যয় বিভাজনৰ সূত্ৰ
১৪.৩.২ অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ-বিভক্তি
১৪.৩.৩ অসমীয়া ভাষাৰ ক্ৰিয়া-বিভক্তি
১৪.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ
১৪.৫ অধিক জানিবলৈ
১৪.৬ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান
১৪.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি —

- অসমীয়া ভাষাৰ কাৰকৰ সৈতে সম্পৰ্কিত শব্দ-বিভক্তিবোৰৰ প্ৰয়োগ বিশ্লেষণ কৰি দেখুৱাব পাৰিব
- অসমীয়া ভাষাৰ ক্ৰিয়াপদত যোগ হোৱা ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰ ফঁহিয়াই আলোচনা কৰিব পাৰিব
- সামগ্ৰিকভাৱে অসমীয়া ভাষাত প্ৰয়োগ হোৱা বিভক্তিবোৰৰ লগত পৰিচিত হ'ব।

১৪.২ পৰিচয়

ইয়াৰ আগৰ অধ্যায়টোত আপুনি কাৰক কাক বোলে সেই সম্পৰ্কে অৱগত হোৱাৰ লগতে অসমীয়া ভাষাৰ কাৰক সম্পৰ্কে বহলাই অধ্যয়ন কৰিলে। এইটো অধ্যায়ত আমি অসমীয়া শব্দ-বিভক্তি আৰু ক্ৰিয়া-বিভক্তি— এই দুটা আৱশ্যকীয় বিষয় সম্বন্ধে খৰচি মাৰি অধ্যয়ন কৰিম। ইতিমধ্যে আপুনি গম পাই আহিছে যে কাৰকৰ সম্বন্ধ নিৰ্ণিত হয় কেতবোৰ অত্যাৱশ্যকীয় বদ্ধৰূপ বা ৰূপাত্মক সৰ্গৰ দ্বাৰা আৰু তাকে বিভক্তি বোলে। ৰূপতত্ত্বৰ আলোচনাতো আপুনি এই কথা পাই আহিছে। বিভিন্ন কাৰক-ৰূপ চিনি উলিয়াবলৈ যিবোৰ ৰূপাত্মক সৰ্গ ব্যৱহাৰ কৰা হয় সেইবোৰৰ নাম কাৰক চিহ্ন বা কাৰক বিভক্তি অথবা শব্দ- বিভক্তি।

কাৰকৰ উপৰি বিভিন্ন ধাতুৰ কাল আৰু দশা অনুসাৰে ৰূপ হোৱা দেখা যায়। ধাতু একোটাৰ ৰূপ হওঁতে ধাতুটোৰ সৈতে যিবোৰ ৰূপাত্মক সৰ্গ লগ লাগে সেইবোৰক ক্ৰিয়া-বিভক্তি

বোলে। অসমীয়া ভাষাত ক্রিয়া-বিভক্তিবোৰে পুৰুষৰ সৈতে সঙ্গতি ৰক্ষা কৰি চলে।

তলত এই দুটা বিষয়ৰ যথাসম্ভৱ বিতং বিশ্লেষণ দাঙি ধৰা হৈছে। আপুনি এই অধ্যায়টো অধ্যয়ন কৰি এই দুটা বিষয়ৰ সামগ্রিক ধাৰণা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব।

১৪.৩ অসমীয়া ভাষাৰ বিভক্তি

অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণগত শ্রেণী (Grammatical Category) বা ব্যাকৰণগত বিষয়ৰ নির্ণয়ত যদিও স্বৰূপার্থত কাৰক, সম্বন্ধপদৰ পুৰুষ, ক্রিয়াপদৰ পুৰুষ, অসমাপিকা ক্রিয়া (সীমিত), কর্মবাচ্য (সীমিত) আৰু লিঙ্গ (আংশিক) — এই বিষয়কেইটা বুজোৱা বদ্ধৰূপবোৰক বিভক্তিৰ মর্যাদা দিব পৰা যায়; তথাপি বিভক্তি বুলিলে সাধাৰণতে বিভিন্ন কাৰকৰ অর্থ প্রকাশ কৰিবলৈ সংযোগ হোৱা কাৰক-চিহ্ন বা শব্দ-বিভক্তি আৰু ধাতুৰূপত যোগ হোৱা ক্রিয়া বিভক্তিবোৰৰ কথাহে প্রধানকৈ আলোচনা কৰা হয়। সীমিত পৰিসৰলৈ লক্ষ্য ৰাখি অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণগত বিষয়ৰ সৈতে জড়িত আটাইবোৰ বিভক্তিৰ কথা আলোচনা নকৰি আপোনাৰ অধ্যয়নৰ সুবিধার্থে পাঠ্যক্রমত প্রদত্ত শব্দ-বিভক্তি আৰু ক্রিয়া-বিভক্তিবোৰৰ বিষয়ে তলত একোটিকৈ আলোচনা দাঙি ধৰিম। তাৰ পূর্বে আমি বিভক্তি আৰু প্রত্যয়ৰ পার্থক্য সম্বন্ধে আলোচনা কৰিম।

১৪.৩.১ বিভক্তি আৰু প্রত্যয় বিভাজনৰ সূত্র

ভাষা একোটাৰ বিভক্তি আৰু প্রত্যয় দুয়োবিধ মূলতঃ — সর্গ (Affix) যদিও দুয়োৰে কার্যগত বা গুণগত প্রকৃতি সুকীয়া সুকীয়। ভাষাৰ শব্দ সাধনৰ সর্গবোৰক প্রত্যয় বোলা হয়। অর্থাৎ মূল প্রাকৃতি (প্রাতিপদিক আৰু ধাতু)-ৰ লগত সংযোগ কৰি যিবোৰ সর্গৰ সহায়ত ভিন্ ভিন্ অর্থসূচক নতুন নতুন শব্দ নির্মাণ কৰা হয়, ভাষাৰ সেই সর্গবোৰৰ নাম প্রত্যয় বা সাধন প্রত্যয় (Derivatives)। অসমীয়া ভাষাত 'বাজ' আৰু 'বাজনা' দুটা সুকীয়া শ্রেণীৰ শব্দ। সাধাৰণ দৃষ্টিৰে দুয়োটা শব্দক এটা শব্দৰে দুটা ভিন্ন ৰূপ বুলি কৈ থ'ব পৰা যায় যদিও কার্যত — 'বাজ' ধাতু শব্দ আৰু 'বাজনা' হ'ল বিশেষ্য। সেইদৰে অসমীয়া 'খেত' প্রকৃতিটোৰ অর্থ শস্য-ভূমি বা পথাৰ। ইয়াৰ লগত '-ই' লগ লগালে সৃষ্টি হোৱা 'খেতি' শব্দই কিন্তু 'খেত'ত কৰা শস্যক বুজায়। আকৌ তাৰ লগত '-অক' লগ লগাই পোৱা 'খেতিয়ক' শব্দই খেতি কৰোঁতাজনক বুজায়। গতিকে একেটা মূল প্রাকৃতিৰ পৰা শব্দ সাধনৰ সর্গৰ বা প্রত্যয়ৰ জৰিয়তে ভিন্ ভিন্ অর্থবাচক নতুন নতুন শব্দ সাধন কৰি উলিয়াব পৰা যায়। এনেদৰে প্রত্যয়ৰ সংযোগত সৃষ্টি হোৱা শব্দবোৰ কেতিয়াবা এটা শ্রেণীৰ পৰা আন এটা শ্রেণীলৈ, যেনে — বিশেষ্যৰ পৰা বিশেষণলৈ, বিশেষণৰ পৰা বিশেষ্যলৈ, বিশেষ্যৰ পৰা ধাতুলৈ বা ধাতুৰ পৰা বিশেষ্যলৈ কিংবা একেটা শ্রেণীলৈ সাধি উলিয়াব পৰা যায়।

ভাষাৰ 'যিবোৰ সর্গই পদৰ ৰূপৰ পৰিৱর্তন সাধন কৰে' তেনে সর্গক বিভক্তি

বা ৰূপাত্মক বিভক্তি (Inflectives) বোলা হয়। মানুহে কথা কওঁতে বাক্য একোটাত এক বা একাধিক খণ্ড ব্যৱহাৰ কৰে। বাক্যৰ এনে গাইগুটীয়া খণ্ডৰ নাম পদ। বাক্য একোটাত এনে বিভিন্ন পদৰ সম্পৰ্ক ঘটে আৰু তাৰ ফলত পদৰ ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন হয়। যিবোৰ সৰ্গৰ সংযোগত পদৰ ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন হয় সেইবোৰকে বিভক্তি আখ্যা দিয়া হয়। যেনে — ৰামে, ৰামক, ৰামৰ, ৰামলৈ, ৰামত — এই পদকেইটাত যথাক্রমে -এ, -অক, -অৰ, -অলৈ, -অত — এই সৰ্গকেইটা লগ লাগিছে। ইহঁতৰ প্রতিটোৱেই একোটা বিভক্তি। সেইদৰে কৰোঁ, কৰ, কৰা, কৰে — এই পদকেইটাত 'কৰ' ধাতুত যথাক্রমে -ওঁ, -অ, -আ, -এ সৰ্গ লগ লাগিছে। মন কৰিবলগীয়া যে 'ৰাম' আৰু 'কৰ' শব্দ দুটাত উল্লিখিত সৰ্গসমূহ লগ লগাৰ পিছতো দুয়োটা শব্দৰ অর্থ বা শ্রেণী এটাৰো পৰিৱৰ্তন ঘটা নাই। মাথোঁন এই সৰ্গবোৰৰ সংযোগত ৰূপগত পৰিৱৰ্তনহে ঘটিছে। অর্থাৎ এই সৰ্গবোৰে বাক্যত ব্যৱহৃত বিভিন্ন পদৰ মাজত সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছে। সেইবাবে এইবোৰক বিভক্তি বোলা হৈছে। মনত ৰখা প্রয়োজন যে বিভক্তিসমূহ বাক্যৰ অপৰিহার্য অঙ্গ। অঙ্কৰ আর্যা বা বীজগণিতৰ ফর্মুলাৰ দৰে সকলো ভাষাতে বিভক্তিবোৰৰ এক বা ততোধিক স্তম্ভ (Paradigm) থাকে, যাক আশ্রয় কৰি শব্দৰ ৰূপ সাধন কৰা হয় বা বাক্যত ব্যৱহাৰৰ উপযোগী পদ ৰচনা কৰা হয়।

ওপৰত প্রত্যয় আৰু বিভক্তি সম্বন্ধে যি আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল তাৰ আধাৰত দুয়োটা বিষয়ৰ প্রকৃতি বা বৈশিষ্ট্য তলত দিয়া ধৰণে চমুকৈ দেখুৱাব পাৰি—

- প্রত্যয়ৰ সংযোগত ভিন্ ভিন্ অর্থবাচক নতুন নতুন শব্দৰ সৃষ্টি হয়; আনহাতে বিভক্তিৰ সংযোগত একেটা শব্দৰ ৰূপৰ পৰিৱৰ্তন ঘটি বাক্যত ব্যৱহৃত বিভিন্ন পদৰ মাজত সঙ্গতি স্থাপিত হয়।
- প্রত্যয়বোৰ মূল প্রাকৃতিৰ গাতে লগা ভিতৰৰ তৰপৰ সামগ্রী; আনহাতে বিভক্তিবোৰ মূল প্রাকৃতিৰ সৈতে সংযোগ হ'বও পাৰে, নাইবা প্রত্যয় যোগ হোৱাৰ পিছতো লগ লাগিব পাৰে। অর্থাৎ বিভক্তিবোৰ বাহিৰৰ তৰপৰ সামগ্রী।
- বিভক্তিৰ সংযোগত শব্দৰ মৌলিক অর্থৰ কোনো সাল-সলনি নঘটে; কিন্তু প্রত্যয়ৰ যোগত সৃষ্টি হোৱা নতুন শব্দৰ অর্থ মূল শব্দটোৰ অর্থৰ সৈতে সম্পৰ্ক থাকিলেও ভিন্ন হৈ পৰে।
- প্রত্যয়ৰ অর্থ শব্দগত (Lexical); আনহাতে বিভক্তিৰ অর্থ সদায় ব্যাকৰণগত (Grammatical)।
- বিভক্তিৰ প্রকাৰ আৰু সংখ্যা প্রত্যয়তকৈ আপেক্ষিকভাৱে সীমিত।
- বিভক্তি হৈছে পদ গঠনৰ অন্তিম সৰ্গ; শব্দত এক বা একাধিক প্রত্যয় যোগ হোৱাৰ পিছত বিভক্তি যুক্ত হ'ব পাৰে; কিন্তু বিভক্তি যুক্ত হোৱাৰ পিছত শব্দত আৰু কোনো প্রত্যয় যুক্ত নহয়।

১৪.৩.২ অসমীয়া ভাষাৰ শব্দৰূপৰ বিভক্তি

অসমীয়া ভাষাত বিভিন্ন কাৰকৰ সৈতে জড়িত বিভক্তিসমূহকে শব্দৰূপৰ বিভক্তি বা চমুকৈ শব্দ-বিভক্তি বোলা হয়। পোনপটীয়াভাৱে কাৰকৰ সৈতে সম্পৰ্কিত বাবে এইবিধ বিভক্তিক কাৰক-চিহ্ন বা কাৰক-বিভক্তি (Case-ending)ও বোলে।

অসমীয়া ভাষাত সম্বন্ধ পদকে ধৰি সাতোটা কাৰক আছে যদিও শব্দ-বিভক্তিৰ সংখ্যা ছয়টাহে। অসমীয়াত অপাদান কাৰক বুজাবলৈ কোনো স্বতন্ত্ৰ বিভক্তি নাই। সম্বন্ধপদৰ '-অৰ/-ৰ' পিছত 'পৰা' অনুপদ বহুৱাই যৌগিক ধৰণে অসমীয়াত অপাদান কাৰকৰ অর্থ প্ৰকাশ কৰা হয়। পণ্ডিত কালিৰাম মেধিৰ ভাষাত 'যৌগিক বিভক্তি পৰিহাৰ কৰিলে অসমীয়া ভাষাত অপাদান কাৰকৰ কোনো বিভক্তি পোৱা নাযায়।' একে ধৰণে কৰণ কাৰকো কিছু পৰিমাণে যৌগিক উপায়ে প্ৰকাশ কৰা হয়; যেনে— তাৰ দ্বাৰা নহ'ব।

তলত বিভিন্ন কাৰকত লগ লগা বিভক্তিসমূহৰ এখন তালিকা দিয়া হ'ল। মন কৰিব যে তালিকাখনত উল্লেখ কৰা বিভক্তিসূচক সংখ্যাবোৰ সংস্কৃত ব্যাকৰণ অনুসাৰে দিয়া হৈছে।

তালিকা ১৪.১ ঃ কাৰকত লগ লগা বিভক্তিসমূহৰ এখন তালিকা

সংখ্যা	কাৰক	বিভক্তি	
		স্বৰান্ত	ব্যঞ্জনান্ত
প্ৰথমা	কর্তাকাৰক	- এ, -ই, -ϕ	- এ,-ϕ
দ্বিতীয়া	কর্মকাৰক	- ক, -ϕ	- অক, -ϕ
তৃতীয়া	কৰণ কাৰক	-ৰে	- এৰে, -এদি
চতুর্থী	নিমিত্তার্থক কাৰক	- লৈ	- অলৈ
পঞ্চমী	অপাদান কাৰক	—	—
ষষ্ঠী	সম্বন্ধ পদ	- ৰ	- অৰ
সপ্তমী	অধিকৰণ কাৰক	- ত	- অত

তালিকাখনত উল্লেখ থকা শব্দবিভক্তিবোৰে প্ৰকাশ কৰা অর্থ আৰু কার্যৰ নামেই হ'ল কাৰক। আন কথাত বিভক্তিবোৰ হৈছে আলোচ্য অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ বা গঠনৰ সামগ্ৰী; আনহাতে কাৰক হৈছে এই সামগ্ৰীবোৰৰ প্ৰায়োগিক বা ব্যৱহাৰিক অর্থ। গতিকে শব্দ-বিভক্তি হৈছে ৰূপ আৰু কাৰক হৈছে সিবোৰ অর্থ বা কার্য। তলত প্ৰতিটো বিভক্তিৰ প্ৰায়োগিক দিশৰ আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল।

➢ *কর্তা কাৰকৰ - ϕ,- এ/- ই ঃ* বাক্যৰ ক্ৰিয়াপদ অকর্মক হ'লে কর্তাকাৰকত ঃ ***-ϕ (শূন্য) বিভক্তি*** লগ লাগে; যেনে— ৰাম গ'ল, মানুহ মৰে, গঁড় কাজিৰঙাত

-ϕ (শূন্য) বিভক্তি ঃ কিছুমান নামপদ কোনো বিভক্তিৰ চিন নোলোৱাকৈ বিভক্তিযুক্ত পদৰ দৰে বাক্যত প্ৰয়োগ হয়। সেয়ে, এই পদবোৰত শূন্যটোকে এটা বিভক্তিৰ চিন বুলি ধৰা হয়।

থাকে, তেওঁ আহি পাইছে ইত্যাদি। অৱশ্যে কেতবোৰ নির্দিষ্ট অকর্মক ক্রিয়াপদ (হাঁহ, কান্দ, নাচ আদি ধাতুৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা ক্রিয়াপদ)-ৰ কর্তাত কর্তা কাৰকৰ -এ/-ই বিভক্তি যুক্ত হোৱাদেখা যায়, যেনে — সিহঁতে হাঁহিছে, ছোৱালীজনীয়ে কান্দিছে, নাচনীয়ে নাচিছে ইত্যাদি। এখেত, তেখেত ভিন্ন অন্য ব্যক্তি বাচক সর্বনামৰ লগত সকর্মক, অকর্মক নির্বিশেষে শূন্য বিভক্তি যুক্ত হয়।

সকর্মক ক্রিয়াৰ কর্তা ব্যঞ্জনান্ত আৰু অ, আ, এ ভিন্ন অন্য স্বৰান্ত হ'লে -এ বিভক্তি লগ লাগে; যেনে — মানুহে ভাত খায়, গৰুৱে ঘাঁহ খায়, হৰিয়ে ব্যাকৰণ পঢ়িছে ইত্যাদি। অকাৰান্ত, আকৰান্ত আৰু একাৰান্ত কর্তাপদত-ই বিভক্তি যুক্ত হয়; যেনে — ল'ৰাই খায়, কাছই কণী পাৰে, বিনোৱা ভাৰেই কৈছিল ইত্যাদি।

- *কর্ম কাৰকৰ - ϕ, - অক/ক ঃ* বিশেষণভাৱে নুবুজালে অসমীয়া ভাষাত কর্মকাৰকতো -ϕ বিভক্তি লগ লাগে; যেনে— ৰামে ভাত খালে, ডকাইত ধৰিছে, কাম কৰিবলৈ মানুহ আহিছে ইত্যাদি। অন্য ক্ষেত্রত ব্যঞ্জনান্ত শব্দত -অক আৰু স্বৰান্ত শব্দত -ক বিভক্তি যোগ হৈ কর্মকাৰকৰ অর্থ প্রকাশ কৰে; যেনে — মানুহে মানুহক মৰম কৰিব লাগে, শিক্ষাগুৰুক ভক্তি কৰিব লাগে, মই তেওঁক কথাটো ক'লোঁ ইত্যাদি।
- *কৰণ কাৰকৰ - এৰে/-ৰে /-এদি ঃ* কৰণকাৰক বুজাবলৈ অসমীয়াত ব্যঞ্জনান্ত শব্দত -এৰে আৰু স্বৰান্ত শব্দত -ৰে যোগ হয়; যেনে — আমি কলমেৰে লিখোঁ, যদুৱে ম'হেৰে হাল বায়, তেওঁ কাণেৰে কম শুনে, মানুহজনে গাড়ীৰে অহা-যোৱা কৰে ইত্যাদি। কোনো কোনো ক্ষেত্রত '-এৰে' সংক্ষিপ্ত ৰূপ -এ বিভক্তিৰেও কৰণকাৰকৰ ভাৱ প্রকাশ কৰা হয়; যেনে — হাতে বোৱা কাপোৰ। বিকল্পে, -এদি বিভক্তি যোগ কৰিও কৰণ কাৰকৰ পদ গঠন কৰা হয়; যেনে— বাট - বাটেদি (তুমি যাবা তোমাৰ বাটেদি); নদী - নদীয়েদী।
- *নিমিত্তার্থ কাৰকৰ -অলৈ/-লৈ ঃ* অসমীয়া ভাষাত নিমিত্তার্থক কাৰকত ব্যঞ্জনান্ত শব্দত -অলৈ আৰু স্বৰান্ত শব্দত -লৈ বিভক্তি যোগ হয়; যেনে — ৰমেন ঘৰলৈ গ'ল, আমি কালিলৈ দিল্লীলৈ যাম ইত্যাদি।
- *সম্বন্ধপদৰ -অৰ /-ৰ ঃ* সম্বন্ধ, স্বত্ব, গৰাকী আদি ভাব বুজোৱা সম্বন্ধ পদ বা সম্বন্ধবাচক কাৰক বুজাবলৈ ব্যঞ্জনান্ত শব্দত -অৰ আৰু স্বৰান্ত শব্দত -ৰে লগ লাগে; যেনে — ৰহিলাৰ ঘৰ বৰপেটাত, কৰিমৰ কথাই বেলেগ ইত্যাদি। মানুহ বাচক বিশেষ্য পদৰ লগত -ৰ দ্বাৰা যোগ দি যৌগিক উপায়ে কৰণ কাৰকৰ পদ গঠন কৰা হয়; যেনে— তাৰ দ্বাৰা নহ'ব। সম্বন্ধপদৰ -অৰ /-ৰ বিভক্তিৰ সহায়ৰ কৰণ আৰু অপাদান কাৰক প্রকাশ কৰা লক্ষ্য কৰা যায়। এই বিভক্তিৰ পিছত দ্বাৰা, দ্বাৰাই, হতুৱাই, সৈতে আদি অনুপদ বহুৱাই কৰণ কাৰকৰ অর্থ প্রকাশ কৰা হয়; যেনে — কামটো ৰামৰ দ্বাৰা কৰালোঁ, হৰিৰ হতুৱাই বস্তুটো অনালোঁ, বাণ ৰজাৰ সৈতে অনিৰুদ্ধৰ যুদ্ধ হৈছিল ইত্যাদি। আকৌ এই বিভক্তিৰ পিছত পৰা অনুপদ

বহুৰাই অপাদান কাৰকৰ অর্থ প্রকাশ কৰা হয়। অসমীয়াত অপাদান কাৰক বুজাবলৈ আন উপায় নথকাটো মন কৰিবলগীয়া বিষয়; যেনে — সি দোকানৰ পৰা বস্তু কিনিছে, কিতাপখন ৰামৰ পৰা আনিছোঁ ইত্যাদি। ইয়াৰ উপৰি -অৰ/-ৰ বিভক্তিৰ পিছত প্রতি, নিমিত্তে, কাৰণে, বাবে আদি বিবিধ অনুপদ বহুৰাইও বিভিন্ন ভাব প্রকাশ কৰা হয়।

- *অধিকৰণ কাৰকৰ -অত /-ত /-এ ঃ* স্থান, কাল, পাত্র বা আধাৰ অথবা নিহিত অর্থ বুজাবলৈ অসমীয়া ভাষাত ব্যঞ্জনান্ত শব্দত -অত আৰু স্বৰান্ত শব্দত -ত বিভক্তি যোগ দি অধিকৰণ কাৰকৰ ভাব প্রকাশ কৰা হয়; যেনে— তেওঁ ঘৰত নাই, ৰামায়ণত ৰাম-ৰাৱণৰ যুদ্ধৰ কথা আছে, পর্বতত কাছকণী পোৱা নাযায়, মৰুভূমিত বৰ গৰম।

  বিভক্তি সংযুক্ত কৰিও কেতবোৰ ক্ষেত্রত অধিকৰণৰ ভাব প্রকাশ কৰা হয়, আন কথাত অধিকৰণ কাৰকৰ বিভক্তিৰ আৰু এটা চিন আছে। সেয়া হ'ল -এ; যেনে — অসমৰ দক্ষিণে মেঘালয় ৰাজ্য, ঘৰে ঘৰে ৰং ধেমালিৰ হাট, বিনা ধনে কোনো কাম কৰিব নোৱাৰি ইত্যাদি।

- *বিভক্তি সংযোগৰ নিয়মাৱলী ঃ* ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা শব্দ বিভক্তিবোৰে প্রকাশ কৰা কার্য তথা অর্থৰ বিষয়ে আপুনি অৱগত হ'ল। এতিয়া এই বিভক্তিবোৰৰ সংযোগ সম্বন্ধে কিছু কথা আলোচনা কৰিম। তলত উল্লেখ কৰা কথাখিনিৰ পৰা আপুনি সেই বিষয়ে খৰচি মাৰি জানিব পাৰিব
  - আগতেই কোৱা হৈছে যে কাৰক বিভক্তি পদৰ অন্তিম সর্গ শব্দ বিভক্তিবোৰ কেতবোৰ ক্ষেত্রত পোনে পোনে মূল প্রাকৃতি বা প্রাতিপদিকটোৰ লগত সংযুক্ত হয়; যেনে — মানুহ (মানুহ +ϕ), ৰামে (ৰাম + এ), সীতাই (সীতা + ই), হৰিক (হৰি + ক), বাটেৰে (বাট + এৰে), চহৰলৈ (চহৰ + অলৈ), কৃষ্ণৰ (কৃষ্ণ + ৰ), যোৰহাটত (যোৰহাট + অত) ইত্যাদি।
  - প্রাতিপদিকটোৰ লগত প্রত্যয় যোগ হ'লে, শব্দ বিভক্তিবোৰ প্রত্যয়ৰ পিছত যোগ হয়; যেনে — (মোৰ) খুৰী, খুৰীয়ে, খুৰীক, খুৰীৰে, খুৰীলৈ, খুৰীৰ, খুৰীত; কলিতানী, কলিতানীয়ে, কলিতানীক ইত্যাদি। উদাহৰণ কেইটাৰ খুৰী আৰু কলিতানী শব্দ দুটাত যথাক্রমে '-ঈ' আৰু '-নী' স্ত্রীবাচক প্রত্যয় লগ লাগিছে আৰু শব্দ বিভক্তিবোৰ তাৰ পিছত সংযুক্ত হৈছে।
  - শ্রেণী নির্দেশক বা নির্দিষ্টতাসূচক প্রত্যয় যোগ হ'লে শব্দ বিভক্তিবোৰ তাৰ পিছত লগ লাগে; যেনে—ল'ৰাটো, ল'ৰাটোৰে, ল'ৰাটোক, ল'ৰাটোৰে, ল'ৰাটোলৈ ইত্যাদি।
  - সম্বন্ধবাচক বিশেষ্যত পুৰুষ অনুসাৰে লগ লগা প্রাকৃতিবোৰৰ পিছত যোগ হয়; যেনে— মোৰ মাই, তোৰ মাৰাই, তোমাৰ শাহুৰেৰালৈ, তাৰ মাকৰ ইত্যাদি।
  - বহুবচন বুজোৱা প্রাকৃতিৰ পিছত যোগ হয়; যেনে — মানুহবিলাক,

মানুহবিলাকে, মানুহবিলাকলৈ, ৰামহঁতৰ ইত্যাদি

- শব্দ বিভক্তি যোগ হৈ সৃষ্টি হোৱা কাৰক পদৰ পিছত জোৰ বুজোৱা প্রত্যয় যোগ হ'ব পাৰে; যেনে — বজাৰতেই (বজাৰ - অত - এই) বস্তু নাই, সমাজে হৰিধনকো (হৰিধন - অক -ও) দণ্ড কৰিলে, বালীলৈ যিপাট সুগ্রীৱলৈও (সুগ্রীৱ - অলৈ - ও) সেইপাট ইত্যাদি।
- শব্দ-বিভক্তিযুক্ত পদৰ পিছত সম্ভাৱনা, সন্দেহ, অনুৰোধ আদি অর্থত অনুপদ বহিব পাৰে; যেনে — ঘৰত দেখোন মানুহেই নাই, আপোনাক হ'বলা আহিবলৈ কৈছিল ! তাক দেখোন কেতিয়াবাই যাবলৈ কৈছিলোঁ ইত্যাদি।
- কর্তা আৰু অধিকৰণ কাৰকৰ -এ বিভক্তি সংযোগ হোৱা পদৰ অভ্যাস হ'ব পাৰে; যেনে — ৰজাই ৰজাই ৰণ-বিগ্রহ, বাটে বাটে, ৰাস্তাই ৰাস্তাই ইত্যাদি। কেতিয়াবা অভ্যস্ত পদৰ দ্বিতীয় পদটো ভিন্ন হোৱাও দেখা যায়; যেনে — আকাশে-বতাহে, পাহাৰে-ভৈয়ামে ইত্যাদি।
- অধিকৰণ কাৰকৰ -অত/-ত বিভক্তি যুক্ত পদৰ পিছত -কৈ বহুৱাই বিশেষণৰ তাৰতম্য বুজোৱা হয়; ৰূপতকৈ সোণৰ মূল্য অধিক, ৰুমীতকৈ ৰৱী চাপৰ ইত্যাদি।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ অসমীয়া ভাষাত '-এ' শব্দ-বিভক্তিৰ চিনটোৱে কি কি কাৰকৰ কার্য সম্পাদন কৰে?

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ অসমীয়া ভাষাত সম্বন্ধ পদৰ -অৰ/-ৰ বিভক্তিৰ পিছত কি কি কাৰকৰ অর্থত কি কি অনুপদ বহে?

.....

প্রশ্ন নং ৩ ঃ -অক/-ক, -এৰে/-ৰে, -অলৈ/-লৈ আৰু -অত/-ত এই শব্দ বিভক্তি কেইটাই কি কি কাৰকৰ অর্থ প্রকাশ কৰে?

.....

প্রশ্ন নং ৪ ঃ কর্তা আৰু কর্ম কাৰকত শূন্য বিভক্তিৰ প্রয়োগ দেখুৱাওক।

.....

প্রশ্ন নং ৫ ঃ কর্তাকাৰকৰ -এ বিভক্তি কি কি পৰিস্থিতিত -ই -লৈ ৰূপান্তৰিত হয়?

.....

১৪.৩.৩ অসমীয়া ভাষাৰ ক্রিয়া-বিভক্তি

অসমীয়া ভাষাত বিভিন্ন ধাতুত পুৰুষ, কাল আৰু দশাবাচক যিবোৰ চিহ্ন লগ

লাগি ক্রিয়াপদ গঠন কৰে সেইবোৰক ক্রিয়া-বিভক্তি বোলা হয়; যেনে — খা + ওঁ = খাওঁ, কৰ + আ = কৰা, ধৰ্ + ইছ্ + ইল্ + ϕ = ধৰিছিল ইত্যাদি।

অসমীয়া ভাষাত ক্রিয়াপদৰ জৰিয়তে তিনিটা কাল আৰু দুটা দশা বুজোৱা হয়। সেইকেইটা তলত দিয়া ধৰণৰ —

কাল ঃ অতীত কালবাচক -ইল-/-ল- প্রাকৃতিযুক্ত ক্রিয়াপদ;
ভৱিষ্যত কালবাচক - ইব- / -ব - (-ইম-/-ম-) প্রাকৃতিযুক্ত ক্রিয়াপদ।
বর্তমান কাল বচক কোনো প্রাকৃতি বা বিভক্তি নাই।

দশা ঃ সম্পন্ন দশাবাচক -ইছ্ - প্রাকৃতিযুক্ত ক্রিয়াপদ;

অসমীয়া ভাষাত অনুজ্ঞাভাব (mood)বাচক স্বতন্ত্র প্রাকৃতি পাবলৈ নাই। ধাতুৰূপ কৰোঁতে ভিন্ন পুৰুষবাচক বিভক্তি যোগ দি অনুজ্ঞা অর্থ প্রকাশ কৰা হয়।

মন কৰিবলগীয়া যে অসমীয়া ভাষাৰ -ইল-/-ল-, -ইব-/-ব- (-ইম-/-ম-) আৰু -ইছ্- —এই প্রাকৃতিকেইটাৰ বিভক্তিৰ মর্যাদা নাই। ইহঁতে কাল আৰু দশাবাচক ধাতুশব্দহে সাধন কৰে। এই ফালৰ পৰা ইহঁতক কৃৎ প্রত্যয় বোলা যুগুত। এই প্রত্যয়কেইটাৰ সংযোগত গঠন হোৱা ধাতুশব্দত যোগ হোৱা -ওঁ, -আ, -অ, আৰু -এ এই পুৰুষবাচক প্রাকৃতি কেইটাকহে ক্রিয়া-বিভক্তি বুলিব পাৰি।

-ইল- যুক্ত হ'লে স্বৰূপ ভূতৰ পূর্ণ (past perfective)কালৰ ক্রিয়াপদ গঠন হয়; যেনে — মই পঢ়িলোঁ, তুমি পঢ়িলা, তই পঢ়িলি, তেওঁ পঢ়িলে।

-ইব- (-ইম) হ'লে ভৱিষ্যত কালৰ ক্রিয়াপদ পোৱা যায়; যেনে — মই পঢ়িম, তুমি পঢ়িবা, তই পঢ়িবি, তেওঁ পঢ়িব।

-ইছ্ — প্রাকৃতি যুক্ত ক্রিয়াপদে ঘটমান দশা বা চলি থকা বুজায়। কেতিয়াবা কিন্তু ই পূর্ণ দশাও বুজাব পাৰে। -ইছ্- কাল নিৰপেক্ষ প্রাকৃতি। বর্তমান কাল বুজাবলৈ এই প্রাকৃতিটো ধাতুটোৰ পিছত যোগ হয় আৰু ইয়াৰ পিছত পুৰুষবাচক প্রাকৃতি লগ লাগে। আনহাতে অতীত কাল বুজাবলৈ এই প্রাকৃতিটোৰ লগত -ইল যোগ হৈ -ইছিল ৰূপে প্রয়োগ হয় আৰু ইয়াৰ পিছত একেদৰে পুৰুষবাচক প্রাকৃতি যুক্ত হয়। ভৱিষ্যত কালবাচক -ইব-ৰ লগত ইয়াৰ প্রয়োগ পোৱা নাযায়। -ইছ্- যুক্ত ধাতুশব্দত ক্রিয়া-বিভক্তি যোগ হৈ সৃষ্টি হোৱা ক্রিয়াপদে প্রধানকৈ বর্তমান কালৰ দশা বুজায় যদিও অতীত আৰু ভৱিষ্যত অর্থও প্রকাশ কৰিব পাৰে। যেনে —

বর্তমান কালৰ দশা ঃ মই ভাত খাইছোঁ, অলপ ৰ'ৰ!
অতীত কাল ঃ মই ছবিখন চাইছোঁ, আৰু নাচাওঁ।
ভৱিষ্যত কাল ঃ মই আহিছোঁ, ৰ'ৰ!

উদাহৰণ কেইটাৰ প্রথম বাক্যটোৰ 'খাইছোঁ' ক্রিয়াপদে বর্তমানত চলি থকা বুজাইছে, দ্বিতীয় বাক্যৰ 'চাইছোঁ' ক্রিয়াপদে অদূৰ অতীতৰ অর্থ প্রকাশ কৰিছে আৰু তৃতীয় বাক্যৰ 'আহিছোঁ' ক্রিয়াপদে অদূৰ ভৱিষ্যত বুজাইছে।

অতীত কালসূচক -ইল-ৰ আগত -ইছ্- যোগ হ'লে অতীত কালৰ অর্থ প্রকাশ হয়। এনেদৰে সৃষ্টি হোৱা ক্রিয়াপদে সুদূৰ অতীতৰ দুটা দশা বুজাব পাৰে। যেনে —

ঘটমান অতীত ঃ তুমি খেলি থাকোঁতে মই ভাত খাইছিলোঁ।

পূর্ণ অতীত ঃ মই ব্যাকৰণ পঢ়িছিলোঁ। সি দিল্লীলৈ গৈছিল।

-ইল- আৰু -ইব- এই দুটা কালবাচক প্রাকৃতিৰ সংযোগত কৃদন্ত পদো গঠন হোৱা দেখা যায়; যেনে— গ'ল কথা গুছিল, পকিল কল সোৱাদলৈ হ'ল, পাৰিছিলোঁ, দিব পাৰোঁ, দিব পাৰিম, কৰিবলৈ গ'লোঁ, কৰিবলৈ যাওঁ, কৰিবলৈ যাম, পঢ়িবৰ মন নাই ইত্যাদি।

মন কৰিবলগীয়া যে সাম্প্রতিক কালত কথিত অসমীয়াত ঘটমান বা চলিত অতীত বুজাবলৈ যৌগিক ক্রিয়াপদহে ব্যৱহাৰ কৰা হয়; যেনে— খাই আছিলোঁ, গৈ আছিলোঁ ইত্যাদি।

জানি থোৱা ভাল

পৰম্পৰাগতভাৱে চলি অহা অসমীয়া ব্যাকৰণবোৰত ক্রিয়া-বিভক্তিৰ ফলাখনত এনে ধৰণৰ বিভক্তি উল্লেখ প্রত্যক্ষ কৰা যায় —

কাল	ভাব	বিভক্তি			
		প্রথম পুৰুষ	দ্বিতীয় পুৰুষ *তুচ্ছ*	দ্বিতীয় পুৰুষ *মান্য*	তৃতীয় পুৰুষ
বর্তমান	নির্দেশক	ওঁ	অ	আ	ও/ ই
	অনুজ্ঞা	-	-ϕ	আ	অক/ওক
পূর্ণ বর্তমান	-	ইছোঁ	ইছ	ইছা	ইছে
ভূত	-	লোঁ	লি	লা	লে
পূর্ণভূত	-	ইছিলোঁ	ইছিলি	ইছিলা	ইছিল
ভৱিষ্যত	-	ম	বি	বা	ব

তালিকাখনৰ -ইছ্ দৰাচলতে কালসূচক প্রত্যয়হে। এইকেইটাৰ ক্রিয়া সংযোগত কৃদন্ত পদো গঠন হয়। -ওঁ, -অ, -ϕ, আ, -এ আৰু -অক/-ওক পুৰুষসূচক বিভক্তি।

ওপৰৰ আলোচনাৰ পৰা যি জনা গ'ল তাৰ ভিত্তিত ৰূপগতভাৱে কাল আৰু দশাবাচক কৃৎ-প্রত্যয়ৰ পিছত সংযোগ হোৱা অসমীয়া ক্রিয়া-বিভক্তিৰ ফলাখন তলত দিয়া ধৰণে লিখি উলিয়াব পাৰি —

তালিকা ১৪.২ ঃ ৰূপগতভাৱে কাল আৰু দশাবাচক কৃৎ-প্রত্যয়ৰ পিছত সংযোগ হোৱা অসমীয়া ক্রিয়া-বিভক্তিৰ ফলা

প্রধান কাল	কাল আৰু দশা	কাল সূচক প্রত্যয়	পুৰুষবাচক বিভক্তি				
			প্রথম পুৰুষ	দ্বিতীয় পুৰুষ		তৃতীয় পুৰুষ	
				তুচ্ছ	মান্য	ব্যঞ্জনান্ত আৰু অন্য স্বৰান্ত ধাতুত	অ/আ স্বৰান্ত ধাতুত
বর্তমান	অনুজ্ঞা (দশা)	-	-	-ϕ	আ/আঁ	অক	ওক
	নিত্য বর্তমান	-	ওঁ	অ	আ	এ	য়
	স্বৰূপ বর্তমান	ইছ্	ওঁ	অ	আ	এ	
ভূত	স্বৰূপ ভূত	ইল্/ল্	ওঁ	ই	আ	এ/-ϕ	
	অপূর্ণ ভূত	ইছ্ / ইল্ / ল্	ওঁ	ই	আ	-ϕ	
ভৱিষ্যত	ভৱিষ্যত	ইব/ব	ইম/ম	ই	আ	-ϕ	

মন কৰিবলগীয়া যে অসমীয়া ক্রিয়া বিভক্তিবোৰে পুৰুষৰ সৈতে সঙ্গতি ৰক্ষা কৰি চলে। অর্থাৎ বিভিন্ন পুৰুষত এই বিভক্তিবোৰৰ ৰূপ সুকীয়া সুকীয়া হয়। সিপিঠিত কৰ্ আৰু খা ধাতুত ক্রিয়া বিভক্তিবোৰৰ সংযোগ দেখুৱাই এখন তালিকা দিয়া হ'ল।

➢ *অসমীয়া ক্রিয়া-বিভক্তিসমূহৰ ৰূপ ঃ*

❍ অসমীয়া ভাষাত প্রথম পুৰুষত ধাতুশব্দৰ লগত কালবাচক প্রত্যয় যোগ হোৱাৰ পিছত -ওঁ বিভক্তি লগ লাগে; যেনে — যাওঁ (যা-ওঁ), গৈছোঁ (যা-গ-ইছ্-ওঁ), গ'লোঁ (যা-গ -ইল্-ওঁ), গৈছিলোঁ (যা-গ-ইছ্-ইল্-ওঁ), যাম (যা-ম্)। ব্যঞ্জনান্ত ধাতুত ইম্ আৰু স্বৰান্ত ধাতুত ম্ লগ লাগে।

❍ দ্বিতীয় পুৰুষৰ তুচ্ছার্থত ϕ/অ/ই বিভক্তি লগ লাগে। তলত বিভক্তি কেইটাৰ সংযোগৰ নিয়মসমূহ উল্লেখ কৰা হ'ল —

(ক) বর্তমান কালৰ অনুজ্ঞা দশাত ϕ (শূন্য) বিভক্তি লগ লাগে; যেনে — তই যা (যা-ϕ), তই আহ (আহ -ϕ), তই পঢ় (পঢ়- ϕ) ইত্যাদি।

(খ) নিত্য বর্তমান আৰু স্বৰূপ বর্তমান কালত ধাতুৰ পিছত অ বিভক্তি যোগ হয়; যেনে — তই যাৱ (যা-অ), তই খাৱ (খা-অ), তই আহ (আহ-অ) ইত্যাদি

(গ) ভূত কালত (স্বৰূপ আৰু অপূর্ণ উভয়তে) আৰু ভৱিষ্যত কালত ধাতুৰ পিছত কালসূচক প্রত্যয় যোগ হয় আৰু তাৰ পিছত ই বিভক্তি লগ লাগে, যেনে — তই কৰিলি (কৰ্-ইল্-ই), তই পঢ়িছিলি (পঢ়-ইছ্ -ইল্-ই), তই লিখিবি (লিখ্- ইব্-ই) ইত্যাদি।

তালিকা ১৪.৩ ঃ কৰ্ আৰু খা ধাতুত ক্রিয়া বিভক্তিবোৰৰ সংযোগ

প্রধান কাল	কাল আৰু দশা	কালসূচক প্রত্যয়	প্রথম পুৰুষ	পুৰুষবাচক বিভক্তি			
				দ্বিতীয় পুৰুষ		তৃতীয় পুৰুষ	
				তুচ্ছ	মান্য	ব্যঞ্জনান্ত আৰু অন্য স্বৰান্ত	অ/আ স্বৰান্ত
	অনুজ্ঞা দশা	-	-	কৰ + ০ = কৰ্ খা + ০ = খা	কৰ + আ/আঁ = কৰা/ কৰাঁ খা+আ/আঁ =খোৱা/ খোৱাঁ	কৰ+অক =কৰক	খা+ওক = খাওক
বর্তমান	নিত্য বর্তমান	-	কৰ্ + ওঁ= কৰোঁ খা + ওঁ = খাওঁ	কৰ + অ = কৰ খা + অ = খাৱ	কৰ + আ = কৰা খা + আ = খোৱা	কৰ + এ = কৰে	খা+ য় = খায়
	স্বৰূপ বর্তমান	ইছ্	কৰ্-ইছ্ +ওঁ = কৰিছোঁ খা - ইছ্ +ও = খাইছোঁ	কৰ্ - ইছ্ +অ = কৰিছ খা - ইছ্ +অ = খাইছ	কৰ - ইছ্ +আ = কৰিছা খা - ইছ্ +আ = খাইছা	কৰ্ - ইছ্ +এ = কৰিছে খা - ইছ্ +এ = খাইছে	
ভূত	স্বৰূপ ভূত	ইল্ / ল্	কৰ্ - ইল+ওঁ = কৰিলোঁ খা- ল্ +ওঁ = খালোঁ	কৰ্ - ইল +ই = কৰিলি খা- ল্ +ই = খালি	কৰ্ - ইল +আ= কৰিলা খা- ল্ +আ = খালা	কৰ্ - ইল +এ = কৰিলে খা- ল্ +এ = খালে	
	অপূর্ণ ভূত	ইছ্-ইল/ল্	কৰ্-ইছ্-ইল্ +ওঁ=কৰিছিলোঁ খ-ইছ্-ইল্ +ওঁ = খাইছিলোঁ	কৰ্-ইছ্-ইল্+ই =কৰিছিলি খা-ইছ্-ইল্+ই =খাইছিলি	কৰ্-ইছ্-ইল্ +আ=কৰিছিলা খা-ইছ্-ইল্+আ =খাইছিলা	কৰ্- ইছ্ - ইল্ +-ϕ= কৰিছিল খা- ইছ্ - ইল্ +-ϕ= খাইছিল	
ভৱিষ্যত	ভৱিষ্যত	ইব /ব/ইম্/ম্	কৰ্ + ইম = কৰিম খা + ম = খাম	কৰ্- ইব +ই = কৰিবি খা- ব +ই = খাবি	কৰ্- ইব +আ = কৰিবা খা- ব +আ = খাবা	কৰ্- ইব +-ϕ = কৰিব খা- ব +-ϕ = খাব	

- দ্বিতীয় পুৰুষৰ মান্যার্থত -আ/-আঁ বিভক্তিৰ সংযোগ হয়। বর্তমান কালৰ অনুজ্ঞা দশাত উজনি অসমৰ অঞ্চল বিশেষে কোনো কোনো মানুহৰ মুখত বিভক্তিটোৰ অনুনাসিক উচ্চাৰণ (আঁ) স্পষ্টভাৱে শুনা যায়। কোনো কোনোৱে লিখোতেওঁ -আঁ হিচাপে লিখে; যেনে — তুমি কামটো কৰাঁ, কথাখিনি তুমি এনেদৰে লিখাঁ, এইখিনি ভালদৰে পঢ়াঁ, ইত্যাদি। এই ব্যতিক্রমটোৰ বাহিৰে দ্বিতীয় পুৰুষৰ মান্যার্থক বিভক্তিটো আটাইবোৰ কাল আৰু দশাত -আ হয়; যেনে — কৰা (কৰ্- আ), ধৰা (ধৰ্-আ), পঢ়িছা (পঢ়-ইছ্-আ), লিখিলা (লিখ্-ইল্-আ), আহিছিলা (আহ-অছ্-ইল-আ), আহিবা (আহ-ইব্- আ) ইত্যাদি। অনুজ্ঞা ভাবটো এই ৰূপেই হয়।

  দ্বিতীয় পুৰুষৰ সম্ভ্রমার্থত অর্থাৎ অতি সম্মানত, ভৱিষ্যৎ ভিন্ন অন্য কালত -এ, -ϕ আৰু অনুজ্ঞা ভাবত -অক/-তক পুৰুষ বিভক্তি যুক্ত হয়। স্বৰূপার্থত দ্বিতীয় পুৰুষৰ সম্ভ্রামার্থ আৰু তৃতীয় পুৰুষৰ পুৰুষ বিভক্তি একে।

- অসমীয়া ভাষাত তৃতীয় পুৰুষৰ সৈতে সংগতি ৰক্ষা কৰা ক্রিয়া-বিভক্তি হৈছে -অক/-ওক, -এ/-য়, -ϕ। এই বিভক্তিকেইটাৰ সংযোগৰ নিয়মবোৰ তলত দিয়া ধৰণে ফঁহিয়াই দেখুৱাব পাৰি; —

  (ক) বর্তমান কালৰ অনুজ্ঞা দশাত অ-কাৰান্ত আৰু আ-কাৰান্ত ধাতু শব্দত -ওক, আৰু অন্য স্বৰান্ত আৰু ব্যঞ্জনান্ত ধাতু শব্দত -অক যোগ দিয়া হয়; যেনে — সি কওক (ক-ওক), সি চাওক (চা--ওক), সি নিয়ক (নি-অক), সি ধোৱক (ধো-অক), ইত্যাদি।

  (খ) নিত্য বর্তমান কালত -এ যোগ হয়। অৱশ্যে সংশ্লিষ্ট ধাতু অ-কাৰান্ত বা আ- কাৰান্ত হ'লে -এ-ৰ সলনি -য় যোগ হয়; যেনে — সি পঢ়ে (পঢ়-এ), সি কয় (ক-য়), সি যায় (যা-য়) ইত্যাদি।

  (গ) স্বৰূপ বর্তমান কালত ধাতুৰ লগত ইছ্ কালসুচক প্রাকৃতি যোগ হোৱাৰ পিছত -এ বিভক্তি লগ লাগে; যেনে — তেওঁ পঢ়িছে (পঢ়- ইছ্-এ), তাই কান্দিছে (কান্দ্-ইছ্-এ) ইত্যাদি।

  (ঘ) স্বৰূপ ভূত কালত কালসূচক ব্যঞ্জনান্ত -ইল্ প্রাকৃতি ধাতুৰ সৈতে লগ লাগে আৰু তাৰ পিছত সকর্মক ধাতুত এ আৰু অকর্মক ধাতুত -ϕ (শূন্য) বিভক্তি যোগ হয়; যেনে — সি পঢ়িলে (পঢ়-ইল-এ), সিহঁত আহিল (আহ-ইল-ϕ)। এই উদাহৰণ দুটাৰ পঢ় সকর্মক আৰু আহ অকর্মক ধাতু। মন কৰিবলগীয়া যে হাঁহ, কান্দ, নাচ, আদি কেইটামান ধাতু অকর্মক যদিও এইবোৰত -ϕ (শূন্য) বিভক্তি নহৈ -এ বিভক্তিৰহে সংযোগ ঘটে; যেনে — ল'ৰাটোৱে হাঁহিলে (হাঁহ্- ইল্-এ), মানুহজনীয়ে কান্দিলে (কান্দ-ইল্-এ), সিহঁতে সাঁতুৰিলে (সাঁতোৰ্- ইল্-এ), ইত্যাদি।

(ঙ) অপূর্ণ ভূত কালত ইছ্-ইল্ (ইছিল) প্রাকৃতি ধাতু শব্দত যোগ হোৱাৰ পিছত -ϕ (শূন্য) পুৰুষ বিভক্তি যোগ হয়; যেনে — ল'ৰাকেইজন আহিছিল (আহ্-ইছ্ -ইল্-ϕ), বনুৱাবোৰে কাম কৰিছিল (কৰ্-ইছ্-ইল্-ϕ) ইত্যাদি। সাম্প্রতিক কালৰ কথিত অসমীয়াত -ϕ ঠাই -এ দখল কৰিছে।

(চ) ভৱিষ্যত কালসূচক -ইম আৰু -ইব প্রাকৃতি ধাতু শব্দত সংযোগ হোৱাৰ পিছত অপূর্ণ ভূত কালৰ দৰে -ϕ (শূন্য) বিভক্তি যোগ হয়; যেনে — মই কৰিম, সিহঁত আহিব (আহ্-ইব-ϕ), তাই নাচিব (নাচ-ইব-ϕ) ইত্যাদি।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৬ ঃ অসমীয়া ক্রিয়া বিভক্তিবোৰে কিহৰ লগত সংগতি ৰক্ষা কৰে?

.....

প্রশ্ন নং ৭ ঃ অসমীয়া ভাষাত কাল আৰু দশা বাচক প্রাকৃতি কি কি?

.....

প্রশ্ন নং ৮ ঃ অসমীয়া ভাষাত বিভিন্ন পুৰুষত যোগ হোৱা ক্রিয়া বিভক্তিবোৰৰ এখন তালিকা যুগুত কৰক।

.....

প্রশ্ন নং ৯ ঃ শুদ্ধ অশুদ্ধ নির্ণয় কৰক —

(ক) অসমীয়া ভাষাত -ইছ্- ইল্- ইছিল আৰু -ইব ক্রিয়া বিভক্তি।

(খ) অসমীয়া ভাষাৰ নিত্য বর্তমান কালৰ প্রথম পুৰুষৰ বিভক্তি হৈছে -ওঁ।

(গ) স্বৰূপ ভূত কালত দ্বিতীয় পুৰুষৰ তুচ্ছার্থত -ই বিভক্তি ধাতুশব্দৰ পিছত যোগ হয়।

(ঘ) বর্তমান কালৰ অনুজ্ঞা দশাত দ্বিতীয় পুৰুষৰ মান্যার্থত বিকল্পে আ /আঁ যোগ হয়।

(ঙ) অসমীয়া ভাষাৰ ভৱিষ্যত কালসূচক প্রাকৃতিটো হৈছে ইব।

.....

.....

১৪.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এই অধ্যায়টিৰ যোগেদি আমি অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ-বিভক্তি আৰু ক্রিয়া-বিভক্তিৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলোঁ।

- অসমীয়া ভাষাত অপাদান কাৰকৰ বাহিৰে বাকী আটাইকেইটা কাৰকৰ স্বতন্ত্র বিভক্তি আছে। সম্বন্ধ পদৰ -অৰ/-ৰ বিভক্তি যোগ দি তাৰ পিছত 'পৰা' অনুপদ বহুৱাই অসমীয়াত অপাদান কাৰকৰ অর্থ প্রকাশ কৰা হয়। -অৰ/- ৰ বিভক্তিৰ পিছত দ্বাৰা, দ্বাৰাই অনুপদ বহুৱাই অসমীয়াত কৰণ কাৰকো প্রকাশ কৰিব পাৰি।
- অসমীয়া ভাষাত ক্রিয়া-বিভক্তিসমূহে পুৰুষৰ সৈতে সংগতি ৰক্ষা কৰে। অর্থাৎ পুৰুষভেদে ক্রিয়া বিভক্তিও সুকীয়া হ'ব। পৰম্পৰাগত ব্যাকৰণসমূহত -ইছ্, -ইল্, -ইব বিভক্তি ৰূপে আলোচনা কৰা হৈছে যদিও ৰূপতাত্ত্বিক বিচাৰত ইহঁত কাল আৰু দশাবাচক প্রত্যয়হে। -ইল্ আৰু -ইব-ৰ জৰিয়তে অসমীয়াত কৃদন্ত পদো সাধন কৰা হয়। সামগ্রিক বিচাৰত অসমীয়া ভাষাত প্রথম পুৰুষৰ -ওঁ; দ্বিতীয় পুৰুষৰ তুচ্ছার্থক -অ,-ই,-ϕ; দ্বিতীয় মান্যার্থক -আ/-আঁ আৰু দ্বিতীয় পুৰুষ সম্ভ্রমার্থ আৰু তৃতীয় পুৰুষৰ -অক, -ওক, -এ, -য়, -ϕ — এইকেইটাকহে বিভক্তিৰ মর্যাদা দিব পাৰি। প্রথম পুৰুষৰ ভৱিষ্যত কালসূচক -ইম আৰু দ্বিতীয় আৰু তৃতীয় পুৰুষ -ইব।

১৪.৫ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) কাকতি, বাণীকান্ত (১৯৯৬); *অসমীয়া ভাষাৰ গঠন আৰু বিকাশ;* (হাজৰিকা, বিশ্বেশ্বৰ অনুঃ); বৰপেটা ঃ বাণীকান্ত কাকতি জন্ম শতবার্ষিকী উদ্‌যাপন সমিতি (প্রথম প্রকাশ ১৯৪১)।

২) গোস্বামী, উপেন্দ্রনাথ (১৯৯৭); *অসমীয়া ভাষাৰ ব্যাকৰণ;* গুৱাহাটী ঃ মণি-মাণিক প্রকাশ।

৩) গোস্বামী, উপেন্দ্রনাথ (১৯৯৫); *অসমীয়া ভাষাৰ ৰূপ-কথা;* গুৱাহাটী ঃ মণি-মাণিক প্রকাশ।

৪) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্র (১৯৯৯); *অসমীয়া ব্যাকৰণৰ মৌলিক বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৫) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্র (২০০৩); *অসমীয়া ব্যাকৰণৰ প্রৱেশ;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৬) গোস্বামী, গোলোকচন্দ্র (১৯৯৬); *অসমীয়া বর্ণপ্রকাশ;* গুৱাহাটী ঃ বীণা লাইব্রেৰী।

৭) বৰা, লীলাৱতী শইকীয়া আৰু পাটগিৰি, দীপ্তি ফুকন (২০০৩) (সম্পাঃ); *ভাষা-জিজ্ঞাসা;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৮) বৰা, সত্যনাথ (১৯৯৮); *বহল ব্যাকৰণ;* গুৱাহাটী।

৯) বৰুৱা, ভীমকান্ত (১৯৯৭); *অসমীয়া ভাষা;* ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।

১০) বৰুৱা, হেমচন্দ্র (১৯৯৮); *অসমীয়া ব্যাকৰণ;* ডিব্রুগড় ঃ ডিব্রুগড় বিশ্ববিদ্যালয়।

১১) ভৰালী, দেবানন্দ (১৯৯৩); *অসমীয়া ভাষাৰ মৌলিক বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

১২) মেধি, কালিৰাম (১৯৯৯); *অসমীয়া ব্যাকৰণ আৰু ভাষাতত্ত্ব;* গুৱাহাটী ঃ লয়ার্ছ বুক ষ্টল।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

১৩) Dutta Baruah, P. N. (1978). *A Comparative Analysis of the Morphological Aspects of Assamese and Oriya (Ph.D. Thesis).* Guwahati: Gauhati University.

১৪) Goswami, G. (1982); *Structure of Assamese.* Guwahati: Gauhati University.

১৫) Kakati, B. (2007). *Assamese : Its Formation and Development.* Guwahati: Lawyers Book Stall.

১৪.৬ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান

১ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কৰ্তা কাৰকৰ, কৰণ কাৰকৰ আৰু অধিকৰণ কাৰকৰ।

২ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কৰণ কাৰকৰ অৰ্থত 'দ্বাৰা' 'দ্বাৰাই' ঃ যেনে — কামটো ৰামৰ দ্বাৰা কৰোৱা হ'ল, তাৰ দ্বাৰাই অনালোঁ অপাদান কাৰক বুজাবলৈ 'পৰা' ; যেনে — তেওঁ ঘৰৰ পৰা আহিল। নিমিত্তাৰ্থক কাৰক বুজাবলৈ 'প্ৰতি' ; যেনে —ডাঙৰৰ প্ৰতি ভক্তিভাব ৰাখিবা।

৩ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

- অক /- ক	ঃ	কৰ্মকাৰক
- এৰে /- ৰে	ঃ	কৰণ কাৰক
- অলৈ /- লৈ	ঃ	নিমিত্তাৰ্থক কাৰক
- অত /- ত	ঃ	অধিকৰণ কাৰক

৪ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

কৰ্তা কাৰক	ঃ	ৰাম আহিল। (ৰাম + ϕ = ৰাম)।
কৰ্মকাৰক	ঃ	ৰামে ভাত খালে। (ভাত +ϕ = ভাত)।

৫ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ কৰ্তাপদটো -অ-কাৰান্ত, -আ-কাৰান্ত নাইবা -এ-কাৰান্ত হ'লে -এ বিভক্তিৰ ঠাইত -ই বিভক্তিৰ প্ৰয়োগ হয়; যেনে —

অ - কাৰান্ত	ঃ	পাৰই খায় (পাৰ + ই),
আ- কাৰান্ত	ঃ	ল'ৰাই খেলে (ল'ৰা + ই),
আৰু এ - কাৰান্ত	ঃ	বিনোৱা ভাৰেই কয় (ভাৰে + ই)।

৬ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ বাক্যত ব্যৱহাৰ হওঁতে অসমীয়া ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰে পুৰুষৰ লগত সংগতি ৰক্ষা কৰে।

৭ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ কাল আৰু দশাবাচক প্ৰাকৃতিকেইটা হৈছে -ইছ্ -ইল্- আৰু -ইব।

৮ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ

প্ৰথম পুৰুষ	ঃ	ওঁ
দ্বিতীয় পুৰুষ (তুচ্ছ)	ঃ	-ϕ/অ/ ই
দ্বিতীয় পুৰুষ (মান্য)	ঃ	আ/আঁ
তৃতীয় পুৰুষ	ঃ	অক/ওক, এ/ য়, -ϕ

৯ নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ (ক) অশুদ্ধ (খ) শুদ্ধ (গ) শুদ্ধ
(ঘ) শুদ্ধ (ঙ) শুদ্ধ

১৪.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন

বস্তুধৰ্মী প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ তলত দিয়া প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ লিখক—

ক) বিভক্তি আৰু প্ৰত্যয়ৰ পাৰ্থক্য কি?

খ) 'ক্ৰিয়া-বিভক্তি' কাক বোলা হয়?

গ) অসমীয়া ভাষাত তৃতীয় পুৰুষৰ সৈতে সংগতি ৰক্ষা কৰা ক্ৰিয়া-বিভক্তি কেইটা কি কি— উল্লেখ কৰক।

চুটি প্ৰশ্ন (১৫০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ বিভিন্ন কাৰকত লগ লগা বিভক্তিসমূহৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ বিভক্তি সংযোগৰ নিয়মাৱলী সম্পৰ্কে চমুকৈ লিখক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ 'অসমীয়া ক্ৰিয়া-বিভক্তিসমূহৰ ৰূপ' — এই বিষয়ে এটি টোকা যুগুত কৰক।

ৰচনাধৰ্মী প্ৰশ্ন (৩০০-৫০০ শব্দৰ ভিতৰত উত্তৰ লিখক)

প্ৰশ্ন ১ ঃ অসমীয়া ভাষাৰ শব্দ-বিভক্তিবোৰৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰি একাধিক উদাহৰণেৰে সেইবোৰৰ প্ৰয়োগ দেখুৱাওক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ কাল, দশা আৰু পুৰুষ অনুসাৰে অসমীয়া ক্ৰিয়া-বিভক্তিবোৰৰ এখন তালিকা যুগুত কৰি 'ধৰ' বা 'যা' ধাতুৰ ক্ৰিয়াৰূপত সিবোৰৰ ব্যৱহাৰ দেখুৱাওক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ ক্ৰিয়া-বিভক্তি কাক বোলে? শব্দ-বিভক্তিৰ সৈতে এই বিভক্তিৰ পাৰ্থক্য কি? -ইছ্- ইল্ আৰু -ইব-ক বিভক্তিৰ মৰ্যাদা দিব পাৰি নে? যুক্তি সহকাৰে আলোচনা কৰক।

*** ***** ***